

MOZART

DOUBLE CONCERTOS

CAPELLA SAVARIA ON PERIOD INSTRUMENTS • ZSOLT KALLÓ
CONDUCTED BY NICHOLAS McGEGAN

WOLFGANG AMADEUS MOZART
(1756–1791)
DOUBLE CONCERTOS

Sinfonia Concertante for Violin, Viola and Orchestra in E-flat major, K.364/320d (1779)

1	Allegro maestoso - Allegro molto	13:10
2	Andante	10:15
3	Presto	6:37

Concertone for two Violins and Orchestra in C major, K.190/186E (1774)

4	Allegro spiritoso	8:28
5	Andantino grazioso	9:58
6	Tempo di Menuetto. Vivace	8:50

Concerto for Violin, Piano and Orchestra in D major, K.Anh.56/315f (1778)

1st Movement, fragment completed by Robert D. Levin

7	Allegro	15:01

Total time: 72:20

Soloists

Zsolt Kalló
violin

László Paulik
violin, viola

Rita Papp
fortepiano

CAPELLA SAVARIA

on period instruments (a = 430 Hz)

Beáta Szőke	violin	Lúcia Krommer	violoncello
János Császár	violin	Tamás Lipi	double-bass
Zsuzsanna Tamás	violin	Andrea Bertalan	flute
Györgyi Vörös	violin	Szabolcs Sereg	flute
Balázs Bozzai	violin	Bettina Simon	oboe
Emőke Szép	violin	Manuela Mitterer	oboe
Éva Kovács	violin	László Feriencsik	bassoon
Ildikó Hadházy	violin	Máté Borbíró	horn
Gábor Rác	viola	Beáta Oláh	horn
Dániel Molnár	viola	Bence Félegyházi	trumpet
Szilvia Némethy	viola	József Szász	trumpet
Csilla Vályi	violoncello	Emil Vörös	timpani
Ágnes Pálkövi	violoncello		

ZSOLT KALLÓ

artistic director

NICHOLAS MCGEGAN

conductor

Wolfgang Amadeus Mozart
Sinfonia Concertante in E-flat major
K.364, Concertone in C major K.190

Ever since the genre of 'concerto' was introduced, compositions written for more than one solo instrument have been termed differently in the various periods of musical history. The Baroque term was *concerto grosso*; in the Romantic Era they were labelled as double or triple concertos, and in the Classical Era they were most frequently referred to as *sinfonia concertante*. The diversity of the terminology suggests that subtle changes were taking place in the composition techniques applied; the term used in the second half of the 18th century, for instance, reflects the genre's relevance to Classical symphonies. The heyday of the *sinfonia concertante* dates from 1770 to 1830, and surviving sources suggest that French and German composers added more than 500 works to the repertoire during this period.

Mozart is believed to have encountered this new genre in 1777-78 when he embarked on a long journey with his mother hoping to find high-paying work in Paris. On their way to France, they stopped in Mannheim, a city that housed a world-famous orchestra with many talented musicians. Some of the local composers, such as Carl Stamitz, had a particular fondness for *sinfonia concertante*, and his works provided Mozart with plenty of opportunities to listen to similar compositions and study this genre. Mozart's first such piece, commissioned by Le Concert Spirituel of

Paris, was completed as early as 1778 but, regrettably, the work written for winds and orchestra was never performed, and the manuscript has also been lost. Following this dispiriting journey, Mozart returned to his hometown, Salzburg, where he resumed composing. He started to work on two pieces for piano and violin (the reconstructed version of which features on this album), and for violin, viola and cello and, in the summer of 1779, he finished the *Sinfonia concertante* in E-flat major, the work today regarded as the cornerstone piece of the genre.

We do not have precise information about the circumstances of the writing of **Sinfonia concertante in E-flat major K.364**. It is not clear either who may have performed the piece and when: Mozart does not provide any reference to these details in his correspondence. Based on what we know about his talent in playing string instruments and the fact that he was always willing to play the viola in string quartets, musicologists assume that he himself may have been the viola soloist, and the solo violin was probably played by one of the musicians in the Salzburg orchestra. The unique tuning of the viola also deserves mention: the solo viola part was originally written a semitone lower in D major but, based on the composer's instructions, the soloist was to tune the viola a semitone higher to make the piece sound in E-flat, a contemporary method called 'scordatura' (literally meaning mistuning) that allowed the viola to better match the other string parts com-

posed in the key of E-flat. With this transposition method the composer achieved some unusual timbre to improve the sonority of some of the string instruments that would have otherwise blended into the ensemble. Besides, it is much easier to play a string instrument in D major than in E-flat major, and perhaps Mozart opted to apply this method to help the viola players perform the piece that required virtuoso skills. The opening movement faithfully follows the traditional majestic, solemn character typically associated with the key of E-flat major in 18th-century musical aesthetics also highlighted by Johann Mattheson in his theoretical writing published in 1713 and entitled *Das neu-eröffnete Orchester*. For most of movement one, the violin and the viola function as two almost wholly independent solo instruments; they pass the theme back and forth, and only at the end of the sections do the two parts merge. The passionate second, slow movement was written – quite irregularly for Mozart – in the minor mode, and its character is in stark contrast with the presto rondo finale displaying an irrepressibly joyful spirit.

The **Concertone in C major** (K.190) dates back to somewhat earlier: Mozart composed it in 1774, simultaneously with his bassoon concerto. The title ('large concert') probably reflects the instrumental arrangement, as the Salzburg orchestra needed an extension (i.e. horns and trumpets) to perform this piece. Besides the two solo instruments, the first oboe and the principal cello also have a pivotal

role with occasional solo passages of their own, while the viola parts are divided by the composer just like in the arrangement of the *Sinfonia concertante*. The three-movement composition employs the formal construction of those of concertos: a balanced, serene Andante is flanked by two faster movements.

Katalin Tamás

Wolfgang Amadeus Mozart **Concerto for Violin, Piano and Orchestra in D major, K.Anh.56/315f**

On his way from Paris back to Salzburg, Mozart wrote to his father on 12 November 1778 from Mannheim,

"An Académie des Amateurs, like the one in Paris, is about to be started here. Herr Fränzl is to lead the violins. So at the moment I am composing a concerto for violin and clavier."

Ignaz Fränzl (1736-1811) was a violinist in the Mannheim court orchestra from 1747 and its concertmaster from 1774. During Mozart's previous stay in Mannheim on the way to Paris, he expressed his opinion of Fränzl's playing in a letter to his father dated 22 November 1777:

"I had the pleasure of hearing Herr Fränzl (who is married to a sister of Mme Cannabich) play a concerto on the violin. I like his playing very much. You know that I am no great lover of difficulties. He plays difficult things, but his hearers are not aware that they are difficult; they think that they

could at once do the same themselves. That is real playing. He has too a most beautiful, round tone. He never misses a note, you can hear everything. It is all clear cut. He has a beautiful staccato, played with a single bowing, up or down; and I have never heard anyone play a double trill as he does. In a word, in my opinion he is no wizard, but a very sound fiddler.”

When Elector Karl Theodor succeeded Maximilian III Joseph of Bavaria upon the latter's death in 1778, he took his brilliant court orchestra with him. Fränzl decided to remain in Mannheim; hence Mozart planned his double concerto for an “Académie des Amateurs”; the Mannheim Orchestra had already left.

Regarding the fragmentary draft of the first movement of the concerto (the second and third movements were not to come), Alfred Einstein remarked in the Köchel catalogue, “It is one of the greatest losses in art that Mozart did not complete this work.” The splendid opening ritornello is the second longest in all of Mozart's concertos (74 bars); only the great Piano Concerto in C major, K.503, is longer (90 bars). The scoring – 2 flutes, 2 oboes, 2 horns, 2 trumpets, timpani and strings – gives an indication of Mozart's ambitions. Of the solo exposition, he drafted the first entries of violin and piano; the orchestra's response quoting the final fanfare of the opening ritornello; and a marvelous new violin theme, accompanied by the piano, then taken over by the latter, which moves to the

dominant key. At the arrival on a half-cadence in the new key the work breaks off after 120 bars.

More than any other composer Mozart constructed his movements from complex architectural models. The astonishing number of themes he used spring not from a longing for variety, but rather serves to clarify the structure and to create a narrative. The consistency of his procedures and the convention of presenting the principal themes in the opening ritornello make it possible for a scholar aware of the principles of Mozart's structural norms and the details of his style to prepare a completion on an objective basis. Ideally it should not only sound Mozartean in every bar, but should also produce a feeling of balance in both rhetorical and structural domains—a great challenge. The completion heard today was undertaken in 1968 as part of my undergraduate thesis at Harvard University; I was 20 years old at the time. (In 2006 I revised it and made some additional small alterations in 2017.) Other completions have followed, among them many concerto movements, chamber movements, piano pieces and above all the Requiem (1991) and the C minor Mass (2005).

Robert D. Levin

Zsolt Kalló acts as the concertmaster, soloist and artistic director of Capella Savaria. He studied violin as Eszter Perényi's student at the Liszt Ferenc Academy of Music, Budapest and graduated in 1990 as an honoured violin artist. He also studied with Sándor Végh in Salzburg between 1988 and 1989. As a concertmaster, he has played with several acclaimed chamber orchestras including Sonora Hungarica, Aura Musicale, Concerto Armonico, and the Orfeo Orchestra but he has also impressed audiences as a soloist via his numerous CD, radio and TV recordings. He is also renowned for founding the Trio Antiqua and the Authentic Quartet. He has been invited as a professor to various early music courses. He currently teaches at the Szombathely Conservatory of Music and at the "Varga Tibor" Institute of Musical Art, Széchenyi István University in Győr as a university professor. He was honoured with the Halász Ferenc Prize for his outstanding educational work in 2008. He earned his DLA degree in 2010. He is also known as the first artist to play the violin concertos of Tomasini, Kraus and Michael Haydn for Hungarian audiences. In 2012, he was awarded with the prize "For the Culture of Vas County". In 2014 he received the Liszt Prize, and in 2018 he habilitated. In 2022, he was awarded another highly prestigious state award, the Artist of Merit of Hungary.

László Paulik was born in Zalaegerszeg, Hungary and graduated from the Liszt Ferenc Academy of Music in Budapest. He developed an interest for period performance during his studies in Vienna,

and he later chiselled his technique in Dresden with professor Simon Standage. Since 1992, he has worked as a leader and a soloist of the Orfeo Orchestra, Budapest, directed by György Vashegyi. He works with renowned European orchestras such as Anima Eterna, Bruges; La Chambre Philharmonique, Paris; the Wiener Akademie, Vienna; the Helsinki baroque or Les Ambassadeurs, Paris; and has performed at all major European festivals with these ensembles. He performed the 24 caprices by Paganini on gut strings at the Flanders Festival in 2006 and at the Musikfestspiele in Potsdam in 2016. He gives concerts regularly in Europe as a chamber musician, and has released several CD recording; his albums of Giuseppe Tartini's violin concertos were released in 2001 and 2004. Since 2011, he has taught baroque violin at the Liszt Academy in Budapest. In 2019 he received the Liszt Prize.

Rita Papp received her piano artist degree at the Liszt Ferenc Academy of Music in Budapest. Then she studied harpsichord and fortepiano in Dresden and Leipzig. In 1995 she won the Special Award of the International Harpsichord Competition in Bruges (Belgium). In 2000 she received the First Prize and the Audience Award at the International Bach Competition in Paris. She currently teaches piano and harpsichord at the Kodály School in Kecskemét (Hungary). She has taught piano and harpsichord, including harpsichord accompaniment at several international courses. She has performed in concerts and CD recordings as a so-

loist or in ensemble work as a member of Capella Savaria and Solamente Naturali (Slovakia).

Nicholas McGegan is Principal Guest Conductor of Capella Savaria, and Music Director Laureate of Philharmonia Baroque Orchestra and Chorale. He was also Artistic Director of the Göttingen International Handel Festival for 20 years as well as Principal Guest Conductor of Scottish Opera and of the Swedish Court Theatre at Drottningholm. His catalogue of recordings now numbers over a hundred, including Handel operas and oratorios and major works by the Baroque, Classical, and Early Romantic masters. The works of Handel dominate his discography with over 50 CDs, including *Susanna*, which was nominated for a GRAMMY Award and also won a Gramophone Award, as did *Ariodante*. His Alessandro Scarlatti recordings include four volumes of *Cantatas*, as well as *The Cecilian Vespers*, *La Gloria di Primavera*, and the oratorio, *La Giuditta*. Haydn is also well-represented, including a CD of the complete *Violin Concertos* with Capella Savaria, and, with Philharmonia Baroque Orchestra, the GRAMMY-nominated CD of Haydn Symphonies No. 88, 101, and 104, and the follow-up recording of Symphonies No. 57, 67, and 68. A frequent collaborator in concert and on disc was mezzo-soprano Lorraine Hunt Lieberson, who appears on several recordings of Handel, Bach and Berlioz. McGegan has worked with Capella Savaria for 30 years, recording over one dozen CD's with the orchestra in addition to serving as conductor of their opera and passion series. The rest of McGe-

gan's extensive catalogue carries both familiar and lesser-known works from both Johann Sebastian and Carl Philipp Emanuel Bach, Beethoven, Brahms, Corelli, Kraus, Monteverdi, Mozart, Purcell, Rameau, Uccellini, Vivaldi, and others on Harmonia Mundi USA, Virgin, Decca, RCA, Hungaroton, BIS, and other major labels. www.nicholasmcgegan.com

Founded in 1981, in Szombathely, **Capella Savaria** has earned its fame as the first period-instrument chamber orchestra of Hungary. Its innovative efforts created quite a sensation at the time in musical circles. The ensemble's objectives were, from the onset, to play baroque and classical music in an authentic way by relying on genuine documents of the period. The founding artistic director was Pál Németh, followed by Zsolt Kalló who has been directing the ensemble since 1999. The members of the ensemble play authentic 18th-century instruments, or their copies. Capella Savaria performs chamber and orchestral pieces as well as operas or oratorios. They have made over 80 recordings, issued by Hungaroton, Centaur Records, Quint, Harmonia Mundi, Dynamic, Naxos, and Dorian Records, five of which have been awarded with the Hungarian "Record of the Year" prize. The conductor of their opera and passion series, Nicholas McGegan (the orchestra's Principal Guest Conductor), has recorded 21 CDs with Capella Savaria. Their CDs also include some genuine rarities such as Hungarian music from the 18th century and the works of Druschetzky, Roman, A.

Scarlatti, B. Marcello, Telemann, Werner, Naudot, Rameau, Fasch and Muffat. They have given concerts in 22 European countries outside Hungary and have appeared in both the Northern and the Southern parts of the American continent and in Israel. They are regular participants of Hungarian early music festivals (in Sopron, Fertőd, Budapest, and Zemplén) but have featured such festivals in Brugge, Innsbruck, Regensburg, Göttingen, Halle,

Utrecht, Zerbst, Warszawa, Wrocław. They often perform on Hungarian TV and radio, and were awarded with the prestigious Liszt Prize in 1991. On the 25th anniversary of the ensemble's foundation in 2006 the chamber orchestra was honoured with the Prima Primiissima Prize in Vas County. The Canadian Opus Magazine has described Capella Savaria as "one of Europe's best ensembles". www.capellasavaria.hu

Zsolt Kalló • László Paulik • Rita Papp • Nicholas McGegan

Wolfgang Amadeus Mozart Esz-dúr szinfonia concertante K.364, Concertone K.190

A több szólóhangszerre és zenekarra írt műveknek a concerto műfaj megjelenésétől kezdve minden zenetörténeti korszakban megvolt a maguk speciális elnevezése. A barokkban concerto grossónak hívták, a romantikában kettős- illetve hármaseszenynek, a klasszikus korban pedig a szinfonia concertante megjelölés volt a leggyakoribb. Az egymástól eltérő nevek a műfajra jellemző kompozíciós megoldások finom változásait mutatják, kiemelve például a 18. század második felében a klasszikus szimfóniához való kötődést. A szinfonia concertante virágkora 1770 és 1830 közé tehető, a fennmaradt források alapján a francia és német zeneszerzők több mint 500 művel gazdagították a repertoárt ebben az időszakban.

Mozart valószínűleg 1777-78-ban ismerkedett meg a szinfonia concertante műfajával, amikor édesanyjával hosszú utazásra indult annak reményében, hogy Párizsban jövedelmező megbízásokat szerez majd magának. Az út során megálltak Mannheimben is, melynek zenekara messze földön híres volt tehetséges muzsikusairól. A mannheimi zeneszerzők – köztük Carl Stamitz – előszeretettel komponáltak szinfonia concertantékat, így Mozartnak lehetősége volt több hasonló mű meghallgatására és a műfaj tanulmányozására. Első darabja ebben a műfajban már 1778-ban elkészült a párizsi Le Concert Spirituel hangversenysorozat zenekara számára, azonban ez a fúvós hangszerekre és zene-

karra írt kompozíció tisztázatlan okokból nem került előadásra és kézirata is elveszett. A csalódást keltő utazás után Salzburgba visszatérő Mozart később újra nekifogott a versenymű-komponálásnak és két félbehagyott (zongora-hegedű – ennek rekonstruált változata hallható a lemezen –, illetve hegedű-brácsa-cselló szólóegyüttesekre írt) darabot követően 1779 nyarán elkészült az azóta is a műfaj alapkövének számító Esz-dúr szinfonia concertante.

A K.364-es jegyzésként viselő **Esz-dúr szinfonia concertante** keletkezési körülményeiről nincsen közvetlen információnk. Mozart nem említi levelezésében, így nem tudhatjuk, mikor és kik mutatták be a művet, azonban – ismerve Mozart tehetségét a vonós hangszerek terén és a tényt, hogy közös kamarazenélések idején szívesen játszott a brácsaszólamot – a kutatók feltételezik, hogy maga lehetett az első előadások brácsa szólistája, hegedűsként pedig feltételezhetően a salzburgi zenekar valamelyik hegedűse működhetett közre. A mű különlegessége, hogy a brácsa a kotta szerint D-dúrban játszik, de a szerző előírása alapján a hangszer húrjait fél hanggal feljebb kell hangolni, így a zene Esz-dúr hangnemenek hangzik, illeszkedve a 3b-s hangnemben leírt többi szólamhoz. Ezt a technikát a korabeli zeneelméletben „scordaturának”, azaz elhangolásnak nevezték és segítségével világosabb, csengőbb hangot kaphattak olyan hangszerek is, amelyek alapesetben belesimulnak a zenekari hangzásba. A képhez hozzátartozik, hogy D-dúrban sokkal könnyebb játszani egy vo-

nós hangszeren, mint Esz-dúrban, Mozart talán ezzel is segíteni akarta a brácsásokat a virtuóz zenei anyag előadásánál.

A mű nyitótétele hűen követi azt a fenséges, ünneplés karakter-tradíciót, ami a 18. századi zeneesztétikában az Esz-dúr hangnemhez kötődik, és amire már Johann Mattheson is hivatkozik 1713-as *Das neu-eröffnete Orchester* című teoretikai írásában. A hegedű és a brácsa a tétel nagy részében különálló, egymástól majdhogynem független szólóhangszerként funkcionál, a fontosabb témákat ide-oda adogatják és csak a formarészek végén simul össze a két szólam. A személyes hangű, szenvedélyes lassú tétel a mozarti életműben ritka megoldásként ezúttal moll hangnemet kapott, karaktere éles elentétet alkot a vidám, életigenlő, rondó formájú fináléval.

A **C-dúr concertone** (K.190) korábbi keletkezésű: 1774-ben komponálta Mozart a fagottversennyel egy időben. Az elnevezés nagyító képzője (concertone, azaz nagy versenymű) talán a hangszerelésnek köszönhető, hiszen a szokásos salzburgi zenekari apparátus mellett kürtök és trombiták is szükségesek az előadáshoz. A szólistaként megjelölt két hegedűn kívül az első oboa és az első cselló is kiemelt szerepet, sőt néha szólóállásokat kap, a brácsaszólamokat pedig osztja a zeneszerző ugyanúgy, mint a Sinfonia concertante partitúrájában. A háromtételes szerkezet a versenyművekre jellemző formai megoldásokat mutatja: két gyorsabb mozgású tétel fog közre egy kiegyensúlyozott, derűs hangvételű Andantét. *Tamás Katalin*

Wolfgang Amadeus Mozart D-dúr versenymű hegedűre, zongorára és zenekarra, K.Anh.56/315f

Párizsból Salzburgba tartó útján Mozart megállt Mannheimben, ahonnan 1778. november 12-én levelet írt édesapjának.

„Párizsi mintára itt is hamarosan megalakul a Műkedvelők Akadémiája. Herr Fränzl a vezető hegedűs, ezért egy hegedűre és zongorára íródott versenyművön dolgozom.”

Ignaz Fränzl (1736-1811) a mannheimi választófejedelmi udvar zenekarának hegedűse volt 1747-től; a koncertmester szerepét 1774-től töltötte be. Amikor Mozart még Párizsba menet megállt Mannheimben 1777. november 22-én, a következőket írta apjának:

„Volt szerencsém meghallgatni Herr Fränzl (Cannabich asszony húgának férje) hegedűjátékát. Egy versenyművet adott elő, s nagyon tetszett ahogy játszott. Atyám tudja, hogy nem szeretem a bonyolult darabokat, ez pedig egy különösen nehéz darab volt. A hallgatóságnak fel sem tűnt, hogy milyen nehéz a mű; Fränzl olyan könnyedséggel játszott, hogy azt lehetett hinni, ezt akárcsak elő tudja így adni. Ezt nevezem valódi muzsikálásnak! Emellett szép, testes hangon szólaltatja meg a hegedűt. Minden hang a helyén van, egytől-egyig, minden hang tisztán kivehető. Remek a staccatója is, egyetlen vonással játssza, fel és le. Még sosem hallottam ilyen tökéletes kettős trillát. Egyszóval, az a véleményem, hogy a játéka ugyan nem megy

csodaszámba, mégis rendkívül képzett hegedűsnek találok”.

III. Miksa József bajor választófejedelemet 1778-ban bekövetkezett halála után Károly Tivadar követte, aki magával vitte az elsőrangú muzsikusból álló udvari zenekart. Fränzl úgy döntött, Mannheimben marad; az udvari zenekar ekkor már nem áll rendelkezésre, ezért írta Mozart a kettősversenyt „műkedvelő zenekari kíséretre” („Académie des Amateurs”).

A versenyműnek végül csak az első tétele született meg, az is töredékes formában; a második és harmadik tétel megírására nem került sor: Alfred Einstein a Köchel-jegyzékben sajnálkozik is, hogy Mozart sosem fejezte be a művet, ami „a zenetörténet egyik legnagyobb vesztesége.” A káprázatos nyitó ritornell Mozart versenyművei között is kitűnik terjedelmével (74 ütem); csak a nagy C-dúr zongoraverseny (K.503) bevezetője hosszabb ennél (90 ütem). A hangszerelés – 2 fuvola, 2 oboa, 2 kürt, 2 trombita, üstdobok és vonósok – jól tükrözi a zeneszerző ambícióit. A hegedű szóló-expozíciójához megkomponálta a hegedű és a zongora első belépését; a nyitó ritornell záró fanfáriját idéző zenekari választ; és egy csodálatos új hegedűtémát, amit először csak kísér a zongora, később viszont a domináns hangnemben át is veszi a szólóhangszer szerepét. Az új hangnemben a mű egy félkadenciára való érkezéskor, 120 ütem után szakad meg.

Mozart az egyes tételeket komplex építkezési koncepció mentén alkotta meg, sokkal tudatosabban,

mint bármely más zeneszerző. A felhasznált témák sokszínűsége nála nem a változatosság iránti vágyból fakad, sokkal inkább a mű szerkezetének egyértelműsítését, a narratíva megteremtését szolgálja. Ennek az építkezésnek a következetesége, valamint az, hogy a főtémákat rendszerint a nyitó ritornellben mutatja be, teszi lehetővé, hogy egy zenetudós, aki jól ismeri Mozart szerkezeti normáinak elveit és stílusának részleteit, objektív alapon készíthessen egy Mozart-műhöz megfelelő kiegészítést. Egy ilyen betoldás akkor ideális, ha a komponista minden ütemben Mozartos hangzást tud elérni, valamint ha retorikai és szerkezeti téren egyaránt egyfajta egyensúlyteretet teremt – márpedig ez nem kis kihívás. Az itt elhangzó kiegészítés 1968-ban, 20 éves koromban készült, a Harvardon szerzett alapidplomámhoz beadott dolgozat részeként. 2006-ban újra átdolgoztam, majd 2017-ben további kisebb módosításokat hajtottam végre. A későbbiekben több műhöz is készítettem ilyen befejezést, kamara-, és versenyművekhez, zongoradarabokhoz, és legfőképpen a Requiemhez (1991) illetve a c-moll miséhez (2005).

Robert D. Levin

Kalló Zsolt a Capella Savaria művészeti vezetője, koncertmestere és szólistája 1990-ben kitüntetéssel végzett a budapesti Liszt Ferenc Zeneakadémián Perényi Eszter növendékeként. 1988-89-ben Végh Sándornál is folytatott tanulmányokat Salzburgban. Bejárta a világot több rangos kamaragyüttes koncertmestereként (Sonora Hungarica, Aura Musicale, Concerto Armonico, Orfeo Zenekar), de szólistaként is ismertté vált TV-, rádió- és CD-felvételein keresztül. Az Authentic Quartett és a Trio Antiqua alapítója. Tomasinini, Kraus, Michael Haydn hegedűversenyeinek magyarországi bemutatója is az ő nevéhez fűződik. Régizenei kurzusok meghívott tanára. 2020-ig, 28 éven át a Szombathelyi Művészeti Szakgimnázium tanára volt. Jelenleg a győri Széchenyi István Egyetem Művészeti Karának egyetemi tanára. 2008-ban Halász Ferenc-díjjal tüntették ki az oktatásban nyújtott kiemelkedő teljesítményéért. 2010-ben DLA doktori címet szerzett. 2012-ben Vas Megye Kultúrájáért kitüntetésben részesült, 2014-ben Liszt-díjjal tüntették ki. 2015-ben Publikációs Nívódíjat kapott, 2017-ben dr. István Lajos Innovációs Díjban részesült. 2018-ban habilitált. 2022-ben újabb magas rangú állami kitüntetésben részesült, Magyarország Érdemes Művésze díjat kapott.

Paulik László Zalaegerszegen született. Tanulmányait a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola elvégzése után Bécsben folytatta. A historikus előadásmóddal zeneakadémiai éveit alatt kezdett foglalkozni, később Simon Standage drezdai mesterkurzusain vett részt. 1992 óta a Vashegyi György

által vezetett Orfeo Zenekar koncertmestere, szólistája. Neves külföldi zenekarok (Anima Eterna Brugge, La Chambre Philharmonique, Paris, Wiener Akademie, Helsinki Baroque Orchestra, Les Ambassadeurs Párizs) tagjaként fellépett számos jelentős európai fesztiválon. 2006-ban a Flandriai Fesztiválon, majd 2016-ban a Potsdami Zenei Fesztiválon előadta a 24 Paganini-caprice-t bélyűs hangszereken. Rendszeresen koncertezik Európa-szerte különböző kamaragyüttesek tagjaként. Nagyszámú lemezfelvétele közül kiemelkedik Tartini nyolc hegedűversenye, melyek 2001-ben és 2004-ben jelentek meg két albumban, a Hungaroton gondozásában. 2011 óta barokk hegedűt tanít a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen. 2019-ben Liszt-díjjal tüntették ki.

Papp Rita a budapesti Zeneakadémián zongoraművész-tanári diplomája megszerzését követően csembaló és fortepiano tanulmányokat folytatott Budapesten, Drezdában és Lipcsében. 1995-ben különdíjas a nemzetközi csembalóversenyen Brugge-ben (Belgium), 2000-ben Párizsban a nemzetközi Bach Csembalóverseny első helyezettje és közönségdíjasa. A Kecskeméti Kodály Iskola zongora és csembalótanára. Korrepetitor, tanár hazai és nemzetközi ifjúsági és régi zenei kurzusokon. Szólistaként és kamaramuzsikusként koncertezik itthon és külföldön egyaránt. A Capella Savaria és a Solamente Naturali (Pozsony, Szlovákia) barokk együttesek muzsikusa, lemezfelvételek közreműködője, szólistája.

Nicholas McGegan a Capella Savaria Első Vendégkarmestere, valamint a San Franciscó-i Philharmonia Baroque Orchestra és Chorale tiszteletbeli zeneigazgatója, aki 35 éven át irányította az együtteseket. Több mint húsz éven át dolgozott a Göttingeni Händel Fesztivál művészeti vezetőjeként, és sokáig tevékenykedett a Skót Opera, illetve a svédországi Drottningholm Királyi Színházának első vendégkarnagyaként is. Több mint száz lemezfelvételt készített, ezek között előkelő helyet foglalnak el Händel operái és oratóriumai, de a barokk, a bécsi klasszika és a korai romantika más mestereinek műveit is előszeretettel veszi elő. A százegynéhány felvétel több mint fele Händel-mű; ezek közül is kiemelkedik a *Susanna*, amit Grammy-díjra jelöltek, és elnyerte a Gramophone-díjat, ahogy korábban az *Ariadante* című opera is. Alessandro Scarlatti több műve is szerepel hanglemezei listáján, köztük négy kötetnyi kantáta, a *Vesperás Szent Cecília* ünnepére, a *La Gloria di Primavera*, illetve a *La Giuditta* című oratórium. Számos Haydn-művet is lemezre vett: a Capella Savaria közreműködésével jelent meg Haydn ötszörös hegedűversenye, a Philharmonia Baroque Orchestra élén lemezre vette a 88., 101. és 104. sorszámú szimfóniákat (ez a felvétel Grammy-jelölést kapott), majd az 57., 67. és 68. számúakat. A lemezeken és a koncerteken is gyakori vendég volt Lorraine Hunt Lieberson szoprán, aki főként Händel-, Bach- és Berlioz-felvételeken énekel. McGegan 30 esztendeje áll munkakapcsolatban a Capella Savariával, ezalatt több mint egy tucat lemezt rögzítettek és számos közös koncertet adtak, illetve

McGegan vezényelte opera- és passiósorozatukat is. McGegan diszkográfiája számos ismert és kevésbé ismert szerzői műveit is tartalmazza, melyek között említést érdemel J.S. Bach mellett C.P.E. Bach is, valamint Beethoven, Brahms, Corelli, Kraus, Monteverdi, Mozart, Purcell, Rameau, Uccellini, illetve Vivaldi. A felvételek a Harmonia Mundi USA, a Virgin, a Decca, az RCA, a Hungaroton, a BIS és más kiadók gondozásában jelentek meg. www.nicholasmcgegan.com

A **Capella Savaria** a legrégebbi, korhű hangszeren játszó kamarazenei Magyarországon, 1981-ben alakult Szombathelyen. Újtó törekvései nagy feltűnést keltettek a zenei életben. Céljaul a barokk és a klasszikus zene korhű előadását tűzte ki, felhasználva a kor dokumentumait. Németh Pál alapította az együttest. 1992-től Kalló Zsolt az együttes koncertmestere, 1999-től művészeti vezetője is. Hangszereik XVIII. századi mesterek eredeti munkái, vagy ezek másolatai. Előadásukban kamara- és zenekari darabok, operák, oratorikus művek hallhatók. Több mint 80 hanglemezük készült, melyek közül öt elnyerte az „Év hanglemeze” díjat. Felvételeiket a Hungaroton, a Centaur Records, a Quint, a Harmonia Mundi, a Dynamic, a Naxos, és a Dorian Records cégek adták ki. A felvételek több mint kétharmada világszerte felvétel, ezért ezek zenetörténeti jelentőségét nemzetközi szinten is elismerik. Opera és passió sorozatuk világhírű karmestere, Nicholas McGegan (az együttes Első Vendégkarmestere) 21 lemezfelvételt készített a Capella Savariával.

Emellett igazi ritkaságok is megtalálhatók lemezeiken: magyar művek a XVIII. századból, Druschetzky, Roman, A. Scarlatti, B. Marcello, Telemann, Werner, Naudot, Rameau, Fasch és Muffat művei. Számtalan hangversenyük volt 22 európai országban, Észak- és Dél-Amerikában, valamint Izraelben. A magyar fesztiválok (Sopron, Fertőd, Budapest, Zemplén) gyakori résztvevői, de koncerteztek már Brugge, Innsbruck, Regensburg, Göttingen,

Halle, Utrecht, Zerbst, Varsó, Wrocław régi-zene fesztiváljain is. A zenekart 1991-ben Liszt-díjjal tüntették ki. 2006-ban – a zenekar fennállásának 25 éves évfordulóján – a Prima Primissima szakmai és közönségdíjat is a Capella Savariának ítelték Vas megyében. A kanadai Opus Magazine így ír róluk: „Európa egyik legjobb zenekara”.
www.capellasavaria.hu

Recording producer & editor: Benedek Tóth
Balance engineer: Tamás Horváth • CD master: Zsuzsa Dvorák
Recorded on June 19-21, 2021 at Bartók Concert Hall, Szombathely, Hungary
Recorded by: Sonus-Ars LTD (Budapest, Hungary)

Photo: Zoltán Bonyhádi • Design & prepress: Béla Ujváry
English and Hungarian translation: Dr. Csilla Szabó

© 2022 Fotexnet Kft. • Catalogue No.: HCD 32866 • Made in EU

Sponsored by

EMBERI ERŐFORRÁS
TÁMOGATÁSKEZELŐ

The Municipality
of Szombathely,
Hungary

Capella
S A V A R I A
ZSOLT KALLÓ